

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av yrkeshögskolelagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att bestämmelser om yrkeshögskolans studerandekår skall tas in i yrkeshögskolelagen. Studerandekåren vid yrkeshögskolorna skall i likhet med studentkåren vid universiteten vara offentligrättsliga föreningar, i vilka alla heltidsstuderande vid yrkeshögskolan är medlemmar. Studerandekårens offentliga uppgift skall vara att ordna val av studeranderepresentanter i yrkeshögskolans styrelse och andra kollegiala förvaltningsorgan samt delta i yrkes-

högskolans övriga verksamhet. Studerandekåren skall utgöra en del av yrkeshögskolan. De nuvarande studerandeföreningarna, som bygger på frivilligt medlemskap, skall upplösas.

De bestämmelser som gäller yrkeshögskolans interna förvaltning skall också till vissa delar ses över.

Lagen avses träda i kraft den 1 augusti 2004.

MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagstiftning

Enligt 2 § yrkeshögskolelagen (351/2003) är yrkeshögskolorna en del av högskolesystemet. Yrkeshögskolorna och universiteten bildar tillsammans högskoleväsendet. Enligt lagens 3 § har en yrkeshögskola självstyrelse i fråga om sina inre angelägenheter. Lärarna i huvudsyssla, den övriga personalen i huvudsyssla och de heltidsstuderande hör till yrkeshögskolan som dess medlemmar. En yrkeshögskolas interna förvaltning sköts enligt lagens 10 § av yrkeshögskolans styrelse och rektor. Enligt lagens 11 § är yrkeshögskolans övriga ledning, lärare i huvudsyssla, övriga personal i huvudsyssla och heltidsstuderande samt näringslivet och det övriga arbetslivet företrädare i styrelsen. Rektorn är ordförande för styrelsen. I yrkeshögskolans stadgar bestäms om valet av medlemmarna.

Enligt 40 § universitetslagen (645/1997) hör alla studerande vid ett universitet som

har antagits för att studera för lägre eller högre högskoleexamen till studentkåren. Studentkårens syfte är att vara en föreningslänk för sina medlemmar samt främja deras samhälleliga, sociala, intellektuella och studierelaterade ambitioner och strävanden i anknytning till de studerandes roll i samhället. Vid universiteten deltar studentkåren i upprätthållandet av för studerandena viktiga funktioner. De studerande hör till universitetsgemenskapen, och studentkåren utgör en del av universitetet. Studentkåren har i uppgift att utse medlemmar som representerar studerandena i universitetets förvaltningsorgan samt delta i ordnandet av hälsovårds- och bostadstjänster för de studerande.

I yrkeshögskolelagen finns inga bestämmelser om de studerandes verksamhet motsvarande bestämmelserna om universitetens studentkårer. Samarbetet mellan de studerande i yrkeshögskolorna bygger på studerandeföreningar, där medlemskapet är frivilligt. Dessa föreningar kan dock inte representera alla yrkeshögskolans studerande.

I regeringens proposition med förslag till yrkeshögskolelag och till lag om yrkespedagogisk lärarutbildning (RP 206/2002 rd) ingick en bestämmelse om yrkeshögskolans studerandekår som motsvarar bestämmelsen om universitetets studentkår. Riksdagens grundlagsutskott ansåg i sitt utlåtande (GrUU 74/2002 rd) att bestämmelsen stod i strid med den grundlagstryggade föreningsfriheten. I kulturutskottets betänkande (KuUB 19/2002 rd) ströks därför bestämmelsen ur lagförslaget. När riksdagen den 18 februari 2003 antog yrkeshögskolelagen förutsatte den att regeringen med det snaraste överlämnar en proposition om yrkeshögskolornas studerandekårens ställning så att studerandekåreerna vid yrkeshögskolorna får samma status som studentkåreerna vid universiteten.

1.2. Studerandeföreningarna i yrkeshögskolorna

Yrkeshögskolorna bildades på 1990-talet huvudsakligen av de läroanstalter som tidigare hade givit utbildning på institutnivå och yrkesutbildning på högre nivå. Den utbildning som hade ordnats vid dem höjdes till högskolenivå och läroanstalterna smältes samman till mångsektoriella yrkeshögskolor. Utbildningens nivå höjdes genom att man skapade nya utbildningsprogram som bättre beaktar det föränderliga arbetslivets krav. Det faktum att yrkeshögskolorna utvecklats ur gamla läroanstalter som representerar starka utbildningsområden har också inverkat på utformningen och utvecklingen av de studerandeföreningar som är verksamma i yrkeshögskolorna. Studerandeföreningarna har medvetet velat utvecklas till självständiga intressebevakare för högskolestuderande. Å andra sidan har man dock samtidigt kunnat bevara starka traditioner och seder som stöder studerandeföreningarnas och medlemmarnas verksamhet inom ramen för högskolan. De gamla studerandeföreningarna från de läroanstalter som givit utbildning på institutnivå fungerar i många fall fortfarande som utbildningsområdesorganisationer under yrkeshögskolornas studerandeföreningar. De äldsta av dem har varit verksamma i ca 80 år.

Centralorganisation för yrkeshögskolornas studerandeföreningar är Förbundet för Stu-

dentföreningar vid Yrkeshögskolorna i Finland - SAMOK rf. Medlemmar i det är studerandeföreningarna vid alla 29 yrkeshögskolor och studerandeföreningen vid Högskolan på Åland. Alla studerandeföreningar vid yrkeshögskolorna är registrerade föreningar. Storleken på studerandeföreningarna varierar i de olika yrkeshögskolorna. De största studerandeföreningarna har drygt 3 000 medlemmar medan de minsta har ca 600 medlemmar. Graden av organisering i studerandeföreningarna varierar mellan 25 och 66 procent.

Den högsta beslutanderätten i studerandeföreningarna utövas vanligen av fullmäktige, som väljer studerandeföreningens styrelse och övriga studeranderepresentanter.

Studerandeföreningarna vid yrkeshögskolorna fungerar som de studerandes intressebevakare genom att delta i beredningen av ärenden och i beslutsfattandet i yrkeshögskolans förvaltning. Studerandeföreningarna deltar i yrkeshögskolans handledningstjänster genom att vara med i planeringen och genomförandet av handledningen. Vid handledningen utnyttjas ofta ett system där studerande fungerar som tutorer. Systemet är en del av yrkeshögskolans övriga handledningstjänster. Studerandeföreningarna deltar också i utvecklingen av yrkeshögskolornas karriär- och rekryteringsverksamhet genom att vara med i karriär- och rekryteringsarbetsgrupper och genom att ordna karriär- och rekryteringsevenemang.

Studerandekåreerna ger vid behov de studerande hjälp och råd i olika konfliktsituationer där det finns risk för att de studerandes rättsäkerhet äventyras, t.ex. vid utvärdering av studieprestationer. Som ett led i strävandena att få de studerande att orka i studierna deltar studerandekåreerna också i det socialpolitiska arbetet samt ordnar möjligheter till idrott och motion och annan fritidsverksamhet.

2. Föreslagna ändringar

Yrkeshögskolorna utgör en del av högskolesystemet i Finland. Högskoleväsendet består av yrkeshögskolor och universitet. Propositionens syfte är att studerandena vid yrkeshögskolorna i fråga om organisering skall få samma status som studerandena vid universiteten. Detta sker genom att det genom

lag inrättas offentligträttsliga föreningar, studerandekårer, i yrkeshögskolorna. De skall representera alla studerande vid en yrkeshögskola och skall därmed kunna sköta offentliga uppgifter i yrkeshögskolorna.

Det föreslås att i yrkeshögskolelagen tas in en ny 42 a §, enligt vilken en yrkeshögskola har en studerandekår. Enligt förslaget skall yrkeshögskolans heltidsstuderande vara medlemmar i studerandekåren. Om vem som är studerande på heltid föreslås bli bestämt genom förordning av statsrådet. Avsikten är att genom förordning föreskriva att en sådan studerande anses som heltidsstuderande som genomgår utbildning som leder till yrkeshögskoleexamen och som anmält sig som närvarande heltidsstuderande under läsåret. Vid yrkeshögskolorna ordnas utbildning som leder till yrkeshögskoleexamen både för unga och i form av vuxenutbildning. Sistnämnda utbildning kan ordnas antingen som heltidsutbildning eller på annat sätt. Studerandekåren skall också som medlemmar kunna godkänna sådana studerande vid yrkeshögskolan som deltar i ovannämnda utbildning som ordnats på annat sätt.

En central offentlig uppgift för studerandekåren vid en yrkeshögskola är enligt 2 mom. i 42 a §, som föreslås bli fogad till lagen att ordna val av studeranderepresentanter i yrkeshögskolans styrelse. Detsamma gäller yrkeshögskolans övriga kollegiala förvaltningsorgan, som yrkeshögskolans styrelse enligt 12 § 2 mom. 4 punkten tillsätter. Val av studeranderepresentanter i yrkeshögskolans förvaltningsorgan kan för närvarande ordnas endast vid ett allmänt möte för studerandena, vilket med beaktande av yrkeshögskolornas storlek i många fall är svårt. Studerandeföreningarna, som baserar sig på frivilligt medlemskap, kan inte ges i uppgift att välja studeranderepresentanter, eftersom de inte företräder alla studerande vid yrkeshögskolan.

Studerandekåren skall enligt förslaget ha i uppgift att delta också i yrkeshögskolans övriga verksamhet. En central offentlig uppgift för yrkeshögskolorna är att ordna den undervisning som leder till yrkeshögskoleexamen. Studiehandledningen för de studerande är nära anknuten till ordnandet av undervisningen. Ansvar för handledningen bärs

primärt av yrkeshögskolan och dess lärare. Denna verksamhet är inriktad på att hjälpa nya studerande att komma igång med studierna, smidigt gå vidare i studierna och avlägga examen. I yrkeshögskolorna utgör tutorverksamheten ett komplement till lärarnas och studiehandledarnas arbete. Yrkeshögskolorna skall enligt förslaget genomföra tutorverksamheten tillsammans med studerandekåren. Dessa ordnar utbildningen av tutorer, vilka arbetar på frivillig basis.

Karriär- och rekryteringsverksamheten vid yrkeshögskolorna syftar till att hjälpa dem som utexamineras från yrkeshögskolorna att planera sin karriär på ett ändamålsenligt sätt och få arbete. Också i denna verksamhet och utvecklingen av den skall studerandekåren vara med.

Till yrkeshögskolornas uppgifter hör också att sörja för de studerandes välfärd och stöd-tjänster. I synnerhet i uppgifter som gäller handledning av och stöd-tjänster för de studerande är det ändamålsenligt att komma överens om en arbetsfördelning mellan yrkeshögskolan och studerandekåren. Genom studerandekårens medverkan t.ex. i studiehandledningen uppnås en större effekt än enbart genom yrkeshögskolans egen handledningsverksamhet.

Utgifterna för studerandekårens verksamhet skall täckas med de intäkter som inflyter av studerandekårens egendom och dess verksamhet samt med medlemsavgifter, som studerandekåren med stöd av 42 a § 3 mom. skall ha rätt att påföra medlemmarna. Medlemsavgiften skall fastställas av rektorn, och inkasseringen av den övervakas av yrkeshögskolan.

Enligt 42 a § 4 mom. skall yrkeshögskolans studerandekår ha självstyrelse. Studerandekårens förvaltning skall skötas av fullmäktige och en styrelse. Närmare bestämmelser om förvaltningen av yrkeshögskolans studerandekår skall meddelas genom förordning av statsrådet och i studerandekårens stadgar.

Ändring i ett beslut av studerandekåren skall enligt 42 a § 5 mom. sökas enligt vad som bestäms om sökande av ändring i ett beslut som en yrkeshögskola har fattat med stöd av yrkeshögskolelagen eller en förordning av statsrådet som utfärdats med stöd av lagen. Ändring skall således sökas genom

besvär hos den förvaltningsdomstol inom vars domkrets yrkeshögskolan har sitt huvudsakliga verksamhetsställe.

Avsikten är att de nuvarande studerandeföreningarna, som bygger på frivilligt medlemskap, skall besluta om upplösning av föreningen och sörja för det likvidationsförfarande som eventuellt hänför sig till upplösningen.

En yrkeshögskolas interna förvaltning sköts av yrkeshögskolans styrelse och rektor. I 11 § yrkeshögskolelagen föreskrivs om styrelsens sammansättning och i 12 § om dess uppgifter samt i 13 § om rektor. Enligt 12 § 2 mom. 6 punkten yrkeshögskolelagen godkänner styrelsen stadgar för yrkeshögskolans interna förvaltning. I yrkeshögskolans stadgar bestäms om grunderna för yrkeshögskolans interna förvaltning. Det föreslås att i lagen tas in en ny 13 a § där det föreskrivs om de ärenden som skall regleras i yrkeshögskolans stadgar. Då yrkeshögskolorna skiljer sig från varandra till storlek och verksamhet är det ändamålsenligt att de i sina stadgar själva kan besluta om sin interna förvaltning och hur den ordnas, om beslutsfattandet och om verksamheten i övrigt.

3. Propositionens verkningar

Förslaget om att ändra studerandeföreningarna till offentligt rättsliga föreningar är en viktig utvecklingsåtgärd som möjliggör en effektivisering av de tjänster som erbjuds studerandena vid yrkeshögskolorna. I egenskap av offentligt rättslig förening får studerandekåren en möjlighet att representera alla studerande vid yrkeshögskolan. Det blir också i högre grad än förut möjligt för yrkeshögskolorna och studerandekåren att samarbeta när det gäller skötseln av studerandetjänsterna. Studerandekårens ekonomiska möjligheter att sköta sina uppgifter förbättras också.

Förslaget om studerandekårer vid yrkeshögskolorna innebär att studerandena vid yrkeshögskolorna får samma status som studerandena vid universiteten. Ur yrkeshögskolestuderandenas synvinkel innebär bildandet av studerandekårer att de studerande blir en alltmer oskiljbar del av yrkeshögskolegemenskapen samt av yrkeshögskolans förvaltning och verksamhet. Ur yrkeshögsko-

lans synvinkel innebär förslaget gällande studerandekårer att studerandekåren kan ges i uppgift att sköta offentliga uppgifter som hänför sig till yrkeshögskolans förvaltning och verksamhet. Sådana uppgifter har inte kunnat anförtros studerandeföreningar som bygger på frivilligt medlemskap, eftersom de inte företräder alla studerande vid yrkeshögskolan.

4. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid undervisningsministeriet.

Rådet för yrkeshögskolornas rektorer ARENE rf, Förbundet för Studentföreningar vid Yrkeshögskolorna i Finland - SAMOK rf, Undervisningssektorns Fackorganisation rf och Finlands kommunförbund rf har yttrat sig om propositionen. Vid beredningen har anmärkningarna i utlåtandena beaktats i mån av möjlighet.

5. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 augusti 2004.

Inledandet av verksamheten i en studerandekår som avses i 42 a § i lagförslaget förutsätter förberedande åtgärder. Det föreslås därför i ikraftträdelsebestämmelsens 2 mom. att yrkeshögskolans rektor sammankallar studerandena vid yrkeshögskolan till ett allmänt möte som beslutar om de åtgärder som behövs för att starta verksamheten.

6. Lagstiftningsordning

Enligt 42 a § i lagförslaget skall en yrkeshögskola ha en studerandekår som omfattar alla yrkeshögskolans heltidsstuderande. Förslaget bör bedömas utifrån 13 § grundlagen som gäller föreningsfrihet. Enligt 2 mom. i nämnda paragraf innefattar föreningsfriheten rätt att utan tillstånd bilda föreningar, höra till eller inte höra till föreningar och delta i föreningars verksamhet. Genom nämnda bestämmelse i grundlagen tryggas bokstavligen också rätten att inte höra till en förening. Enligt förarbetena till grundlagsreformen (RP 309/1993 rd) hindrar bestämmelsen dock inte att man i fortsättningen på lagstiftningsväg

bildar offentligrättsliga föreningar med en offentlig uppgift på samma sätt som förut. Det är också möjligt att liksom förut genom lag föreskriva om medlemskap i en sådan förening, men i det fallet kan man dock enligt förarbetena anse att bestämmelsen om föreningsfrihet i grundlagen talar för en återhållsam inställning till tvångsmedlemskap.

Grundlagsutskottet konstaterade i sitt utlåtande angående tvångsmedlemskap i universitetens studentkårer (GrUU 3/1997 rd) att man i situationer som denna främst bör försöka finna lösningsmodeller som grundlagens lydelse är klart tillämplig på, alltså lösningar som inte bygger på tvångsmedlemskap. Med hänvisning till förarbetena gällande grundlagens bestämmelse om föreningsfrihet ansåg grundlagsutskottet dock tvångsmedlemskap i studentkåren godtagbar från grundlagssynpunkt, i synnerhet som studentkåren av hävd måste betraktas som en del av ett universitet med självstyrelse och dessutom spelar en framträdande roll i universitetets förvaltning. Utskottet ställde dock som villkor för vanlig lagstiftningsordning att

studentkårens offentliga uppgifter nämns i lagförslaget.

Yrkeshögskolorna blev en del av högskole-systemet på 1990-talet. Enligt 3 § yrkeshögskolelagen har en yrkeshögskola självstyrelse i fråga om sina inre angelägenheter. Enligt nämnda paragraf hör en yrkeshögskolas lärare i huvudsyssla, övriga personal i huvudsyssla och heltidsstuderande till yrkeshögskolan som dess medlemmar. Den föreslagna studerandekåren föreslås bli en del av en yrkeshögskola med självstyrelse på samma sätt som studentkårerna utgör en del av universitetet. Yrkeshögskolans studerandekårs offentliga uppgift skall vara att delta i yrkeshögskolans förvaltning och övriga verksamhet.

Den föreslagna bestämmelsen om studerandekåren i 42 a § är utformad så att den kan behandlas i vanligt lagstiftningsordning. Det är dock önskvärt att grundlagsutskottets utlåtande inhämtas om propositionen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

Lag

om ändring av yrkeshögskolelagen

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till yrkeshögskolelagen av den 9 maj 2003 (351/2003) nya 13 a och 42 a § som följer:

13 a §

Yrkeshögskolans stadgar

I yrkeshögskolans stadgar bestäms, utöver vad som föreskrivs i denna lag och i statsrådets förordning om yrkeshögskolor (352/2003), om förvaltningsorganens behörighet, uppgifter och mandatperiod, om föredragning, handläggning och avgörande av ärenden i förvaltningsorganen samt om yrkeshögskolans förvaltning i övrigt.

42 a §

Studerandekåren

En yrkeshögskola har en studerandekår, till vilken hör yrkeshögskolans heltidsstuderande. Genom förordning av statsrådet föreskrivs om vem som skall betraktas som heltidsstuderande. Studerandekåren kan också godkänna andra studerande vid yrkeshögskolan som medlemmar.

Studerandekåren har till uppgift att ordna val av studeranderepresentanter i yrkeshögskolans styrelse och i andra sådana kollegiala organ som avses i 12 § 2 mom. 4 punkten samt, enligt vad som bestäms i yrkeshögskolans stadgar, delta i yrkeshögskolans övriga verksamhet. Studerandekåren skall dessutom vara en föreningslänk för sina medlemmar samt främja deras samhällliga, sociala, intellektuella och studierelaterade ambitioner och strävanden i anknytning till de studerandes roll i samhället.

Utgifterna för fullgörandet av studerandekårens uppgifter betalas med intäkter av studerandekårens egendom och dess verksamhet samt med medlemsavgifter som studerandekåren har rätt att påföra medlemmarna. Medlemsavgiften fastställs av rektorn och inkasseringen av den övervakas av yrkeshögskolan.

Studerandekåren har självstyrelse. För studerandekårens förvaltning finns fullmäktige och en styrelse. Närmare bestämmelser om studerandekårens förvaltning meddelas genom förordning av statsrådet och i studerandekårens stadgar.

Ändring i ett beslut av studerandekåren söks enligt vad som i 42 § bestäms om sökande av ändring i ett beslut av yrkeshögskolan.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2004.

Beslut om åtgärder för inledande av verksamheten i den studerandekår som avses i lagens 42 a § fattas vid ett allmänt möte för yrkeshögskolans studerande. Mötet sammankallas av yrkeshögskolans rektor.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Helsingfors den 12 mars 2004

Republikens President

TARJA HALONEN

Undervisningsminister *Tuula Haatainen*